

GINKO BILOBA L O‘SIMLIGINING BOTANIK TAVSIFI, TARAQALISHI VA AHAMIYATI

Sattorova Sevinch Nomozjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. Maqolada *Ginkgo biloba* o'simligining morfologiyasi, botanika tavsifi, tarqalishi va ahamiyati muhokama qilinadi. *Ginkgo biloba* - ochiq urug'li o'simlik.

Kalit so'zlar: sporofill, endosperm, megasporofill, mikrosporofill, ikkilamchi yo'g'on ichak, ayol, zigota.

Аннотация. В статье обсуждается морфология, ботаническое описание, распространение и значение растения гинкго билоба. Гинкго билоба — растение с открытыми семенами.

Ключевые слова: спорофилл, эндосперм, мегаспорофилл, микроспорофилл, вторичная толстая кишка, самка, зигота.

Annotation. This article discusses the morphology, botanical description, distribution, and importance of the *ginkgo biloba* plant. *Ginkgo biloba* is an open-seeded plant.

Key words: sporophyll, endosperm, megasporophyll, microsporophyll, secondary large intestine, female, zygote.

Ginkgosimonlar ajdodi (sinfi) — Ginkgoopsida. Bu ajdodga o'tmishdan saqlanib kelayotgan bitta oila (Ginkgodoshlar — Ginkgoaceae) ga mansub bitta monotip relikt tur (*Ginkgo biloba*) kiradi. Ginkgodoshlar oilasining 17 ga yaqin turkumlarining vakillari qazilma holda topilgan. Ular orasida eng qadimgisi-sfenobayeralar bo'lib, perm davriga oid qatlamlardan topilgan.

Ginkgodoshlar bo'r davridan boshlab tabiatda kamayib borgan. Ginkgolar uzoq umr ko'ruvchi daraxtlardan hisoblanadi. Xitoy, Koreya va Yaponiyada 1000 yoshdan ortiq tuplari bor. *Ginkgo* urug'i yordamida va qalamchasidan ko'payadi. *Ginkgo* havosi ifloslangan joylarda ham bemalol o'saveradi va kasalliklarga chidamli. Shuning uchun uni manzarali o'simlik sifatida o'stirish maqsadga muvofiq. Urug'ining tashqi yumshoq etli qavati iste'mol qilinadi. Filogenetik jihatdan ular kordaitlarga ancha yaqin turadi.

Tabiiy sharoitda *ginkgo* faqat Sharqiy Xitoyning Tyan-mu Shan tog'ida ozroq maydonda saqlanib qolgan. So'nggi paytlarda Xitoydan *ginkgoning* ikkinchi turi topilganligi haqida ma'lumotlar bor. *Ginkgo* so'zi yapon tilidan olingan bo'lib, "kumushrang o'rik" yoki "kumushrang meva" degan ma'noni anglatadi. Yaponiya, Xitoy, Koreyada muqaddas daraxt sifatida ziyoratgoh joylarda, xiyobonlarda o'stirilgan. 1730-yillarda u G'arbiy Yevropaga, 1780-yillardan keyin esa Shimoliy Amerikaga keltirilgan. 1771-yilda K.Linney bu o'simlikka *Ginkgo biloba* L. deb ilmiy nom bergan. Ko'p

mamlakatlarda, shu jumladan O'zbekistonda ham 1920-yildan boshlab manzarali o'simlik sifatida o'stiriladi. Dastlab Samarqandga 1870-yillarda keltirilgan.

Ginkgo biloba — balandligi 30 metrdan oshadigan, qishda bargini to'kadigan siyrak shox-shabbali daraxt. Barglari oddiy, uzun bandli, yaprog'i yelpig'ichsimon, ikki bo'lakli. Poyasining o'zak qismi kam taraqqiy etgan. Lekin kambiy va po'stloq parenximasi yaxshi rivojlangan. Ginkgoning igna bargli daraxtlardan farqi shundaki, unda smola hosil bo'lmaydi. Ginkgo — ikki uyli o'simlik. Qulay sharoitda ginkgo 20—30 yoshlarida chang yoki urug' bera boshlaydi. Ginkgolarda mikrostrombil va megastrombil qubbalar qisqargan shoxlarda joylashgan.

Mikrostrombillari sirg'asimon, uning uchida mikrosporo fillar spiral holda joylashgan.

Ginkgo biloba o'simligining ahamiyati ko'p qirrali:

1. *Ekologik ahamiyati:* Ginkgo daraxtlari atmosferani tozalashga yordam beradi, karbonat angidridni so'rib olib, kislorod chiqaradi. Shuningdek, ularning soya berishi va havo sifatini yaxshilash xususiyati bor.

2. *Salomatlikka foydasi:* Ginkgo bilobaning mevalari va yaproqlaridan tayyorlanadigan preparatlar qon aylanishini yaxshilash, xotirani mustahkamlash va bosh miya faoliyatini yaxshilash xususiyatiga ega. Shu sababli, u ko'plab dorivor preparatlarda qo'llaniladi.

3. *Tarixiy va madaniy ahamiyati:* Ginkgo daraxtlari Xitoyda ming yillar davomida muqaddas daraxtlar sifatida e'tirof etilgan. Ular tinchlik va uzoq umr ramzilaridan biri hisoblanadi.

Ginkgo biloba o'simligining barglari va urug'lari xalq tibbiyotida uzoq vaqt davomida ishlatilgan. Bugungi kunda ginkgo ekstrakti ko'plab dori vositalarining tarkibiga kiradi va ularni xotira va aqlli faoliyatni yaxshilash, qon aylanishini yaxshilash, oksidlanishga qarshi va yallig'lanishga qarshi vosita sifatida ishlatish mumkin. Shuningdek, ginkgo ekstrakti Altsgeymer kasalligi kabi nevrologik kasalliklarni davolashda yordam beradi. Ginkgo daraxtlari atmosferani tozalashga yordam beradi, karbonat angidridni so'rib olib, kislorod chiqaradi. Shuningdek, ularning soya berishi va havo sifatini yaxshilash xususiyati bor. Ginkgobiloba o'simligi o'zining noyob va chiroyli tashqi ko'rinishi bilan bog'larda, xiyobonlarda ekib ko'paytiriladi.

Xulosa qilib aytganda, Ginkgo biloba o'simligi nafaqat ekologik, balki tibbiy va madaniy ahamiyatga ega qadimiy daraxtdir. Uning botanik tavsifi, tarqalishi va turli sohalarda qo'llanilishi o'simlikni dunyodagi eng muhim va qadimiy organizmlardan biri sifatida ajratib turadi. Ginkgo biloba o'simligi, uning tibbiy xususiyatlari va ekologik roli bilan insoniyatga katta foyda keltirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O`E.Xo`janazarov, X.Mavlonov, J.S.Sadinov. Botanika o`simliklar sistematikasi (2013). Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. C.M.Mustafayev. “Botanika”. Toshkent, O`zbekiston – 2024.
3. Tursunova Gulbahor Sultanova, Komilova Shoira Rafiqova. Botanika asoslari (o`quv qo`llanma). Toshkent - 2009.
4. Bakhronova, D., Alavutdinova, N., Israilova, S., & Vilchis, V. V. Color Lexemes in Context: Cognitive and Cultural Explorations.
5. Saodat, I. Ko ‘k’ leksemasining etimologik tavsifi. O ‘zbekiston, 75.
6. Israilova, S. (2022). “Ko ‘k’ leksemasi semantikasini yoritishda tezaurus modelidan foydalanish. Computer linguistics: problems, solutions, prospects, 1(1).
7. Джалилова, С. М. (2024, November). Цветовые образы в испанском языке: этнолингвистические аспекты. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 150-151).
8. Shamahmudova, A., & Djalilova, S. (2024). Retracted: Discourse strategies of ecology and environment. In BIO Web of Conferences (Vol. 84, p. 04025). EDP Sciences.
9. Джалилова, С. М. (2024, November). Лингвокультурные особенности пословиц испанского языка. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 331-333).
10. Dilovarxon, B. (2024). Terminological terms of modern pragmalinguistics in the example of english, russian and spanish languages. Miasto Przyszłości, 44, 612-615.
11. Gazanfarovna, B. D., & Abdusamiyevna, V. A. (2022). Cognitive linguistics as an interdisciplinary study. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(2), 133-135.
12. Хакимов, М. (2024, November). Языковая картина мира и её теоретическое осмысление на примере итальянского языка. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 154-155).
13. Чуканина, Д. Б., & Хакимов, М. Р. (2016). использование видео и аудио педагогических технологий в изучении иностранного языка. Ученый XXI века, 55.
14. Хакимов, М. Р. (2020). Развитие инновационных технологий в системе высшего образования Республики Узбекистан. Re-health journal, (2-2 (6)), 163-164.
15. Danilov, O. E., & Pozdeeva, O. G. (2014). Features of distance learning. In Problems and prospects for the development of education: materials of the V Intern. scientific conf. Perm (pp. 34-37).